

Aki elvégzi a fotósiskolát, abból még nem lesz fotóművész. Ebben megegyezhetünk. De vajon, hogy került erre a pályára Hajtmanszki Zoltán, akit első pillantásra inkább néznénk a nyolcvanas évekből itt ragadt rocker-relikviának, semmint fotóművésznek, *horribile dictu*, komoly üzletembernek. Pedig ő mindkét csoportba besorolandó. Életműve tehát egy újabb érv az előítéletekkel szemben.

- Aki erre születik, az előbb-utóbb rátalál a saját karmájára - adja meg a manapság elég divatos választ. - Gyerekkorom úgy telt, hogy nem sok időt töltöttem iskolai tanulással. Helyette viszont megtanultam sok mást, amire később - nekem - szükségem lett. Én olyan ember vagyok, aki csak

azt tanulom meg, ami engem érdekel. Azt viszont jól. Így nem iskolából jöttem a szakmába. Tizenhat éves korom óta állítok ki egyedül és/vagy másokkal. Lassanként, de magától alakult ki, hogy mit gondolok a fotózásról, és mi az, amit meg tudok csinálni és mi az, amit nem. Mert sok ilyen is van.

Ez nagyon rokonszenvesen hangzik, mert az emberek általában nem nagyon vállalják szakmán belül, hogy vannak hiányosságaik. A mi emberünk tehát nem akar tökéletesnek látszani.

- Lassan jöttek az első megbízások is, például 1985-ben az Egyetemi Színpad előadásainak a fény

képezése. Ki kellett választanom és megörökítenem a dramaturgiailag kifejező jelenteket. Innen a

Színháztörténeti Intézetbe kerültem fotósnak. Oda, ahol Kincses Károly irányítása alatt egy nagyon

jó, fiatal csapat jött össze. A színházak sötét háttere és a vakító fehér arcai jó iskolának bizonyultak,

és megtanítottak a helyes expozícióra, kompozícióra. A következő állomásként a dokumentumfotózás sajátos válfaja következett. Sok képben gondolkozva, kiválasztottam egy kérdést az életből, ami engem érdekelt, megérintett, „fotó-antropológusként” körüljártam a témát, és rögzítettem az észrevételeimet. Ezt nem úgy kell tehát elképzelni, mint ahogy egy mai fotóriporter dolgozik, aki leszalad vidékre, ellő öt kockát, előhívja és leadja a szerkesztőnek lapzártáig. Én tonnaszám gyártottam a dokumentumokat, ezt visszaválogattam, és ebből a végére kikerekedett egy érthető egész.

- Miből lettek ezek az egészek?

- Lefényképeztem az összes magyarországi menekülttábort és lakóit. Harmincöt helyszínen, négyezer

felvételben nemcsak az arcukat örökítettem meg, hanem a kezüket, a mindennapi életüket, a szobáik

falfirkáit, amit csak láttam. Erre nyugodt lélekkel mondhatom, hogy alapos munka volt. Azt gondolom,

hogy akkor azok a képek komoly hatást fejtettek ki. Csináltam anyagot a hajléktalanokról, és a nyolcadik, kilencedik, tizenharmadik kerületekben a földszinten élőkről is.

Emberünk tehát nem álszerény, hanem tisztában van alkotásainak erejével. Elsősorban

fekete-fehérben láttatja a világot. Arról nem is beszélve, hogy az archív fényképezés híve, s ahhoz, hogy ötszáz év múlva is mutasson valamit a negatív, arra a fekete-fehér a legmegfelelőbb nyersanyag.

- Mindebből az következik, hogy az utókornak fényképezel.

- Erősen remélem - feleli mosolyogva, de meggyőződéssel.

Fiatalkorának munkáiban problémákat hordozó témákkal foglalkozott, ma már másként szemléli a világot, mint bohó ifjúként. Egy cseppnyi kritikával sem akar a világ felé fordulni, hanem szeretni akarja azt, amit lát.

- Mi lett a sorsa a menekülttábori fotóidnak?

- Odaadtam az MTI archívumának.

- Gáláns gesztus. A fotósok általában foggal-körömmel ragaszkodnak a negatívjaikhoz.

- Tiltakozom, ez nem gáláns gesztus. A dokumentumfotózás nem erről szól. Én nem akartam a magam hasznára fordítani ezt az anyagot. Ha valakinek szüksége van rá, nyugodtan használja fel a kutatásaihoz, a tankönyvéhez, vagy bármilyen jó célra. Azért csináltam ilyen képeket, hogy legyenek nyitott könyvek, amibe bárki betekinthes.

A nemzeti hírügynökségen kívül a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye is őrzi a fotóit. Városképeit Sándor Tibor, a gyűjtemény vezetője kezdte el gyűjteni, aki további fényképtárakhoz ajánlotta be, s ez a presztízsen kívül új ismereteket, és azt a jó érzést adta számára, hogy képei a nagyok képei között pihenhettek.

Majd' elfelejtettük, hogy valamiből meg is kellett élnie gáláns génuszunknak, miközben fotózta a menekülteket. A megoldást az a kitűnő ötlet jelentette, hogy a fiatalos lelkesedéssel kiült a Halászbástyára, és áruba bocsátotta a művészetét. Az vesse rá az első követ, aki tud jobb megoldást egy kezdő fotóművész számára. Mindenesetre az ötlet bevált, és biztos anyagi bázis kerekedett belőle.

- Milyen jellegű fotókat árultál?

- Amiket az üzletben is láthatsz. A városfotók sajátos, belülről vezérelt műfaját űzöm. Ezt a várost

nagyon a sajátoménak érzem, és nagyon nagy szeretettel fordulok minden részlete felé.

Igyekszem

fölfedezni benne azokat a látványokat, amik mellett nap mint nap elmegyünk. A magyar embernek van egy nagyon rossz tulajdonsága, hogy általában lehajtott fejjel megy, és szinte semmit sem vesz észre az utcán.

Pedig még az is előfordulhat velünk, hogy a mennyország kapuja mellett sietünk el figyelmetlenül...

- Ellentmondásosnak tűnik, hogy szeretettel fordulsz kedvenc városod felé, s mégis fekete-fehérben örökíted meg.

- Nem mered kimondani, amit gondolsz, hogy komornak tartod a képeimet. A mai világban szokatlan dolog egyszerűen viszonyulni a dolgokhoz.

– Akkor egyszerűbben fogalmazok: ahhoz képest, hogy milyen derűlátóan beszélsz a világról, túl sötétnek tartom a képeidet.

- Jó, tisztázzuk! Ezek a képek nem komorak. Komolyak. A mai ember az egyszerűbb megoldásokat, a felszínen rikító humort könnyebben érti. Az én képeimben is van derű, csak komolyabban kell venni.

Az alkotónak teljesen igaza van, a röhögés fáraszt, a megtalált humor fakasztotta mosoly pedig érlel és bölcsebbé tesz.

Ezzel együtt kellemesen csalódott a magyar közönségben. Abban, amelyik napról napra megáll

a világ legkisebb fényképboltja előtt. Tágra nyitja szemét, és olykor a pénztárcáját is. Mert ezt is majd' elfeledtem a nagyérdemű szíves tudomására hozni, hogy Hajtmanszki - mint már említettem volt - komoly üzletember. A Mammut-1-ben birtokol nyolc és fél négyzetmétert. Itt bárki megtekintheti műtárgyait, sőt, akinek kedve támad, meg is veheti. A kifejezés nem éppen véletlen, mert valóban nem csupán egyszerűen fotók lógnak a falon, hanem fára, márványra másolt képeket csodálkozhatunk körül.

Saját stílusát enyhén eklektikusnak tartja, mert a témához a legmegfelelőbb kifejezési formát igyekszik megtalálni. Ez időnként archaizáló, máskor meg fotorealisztikus. Egyszer a fára föl vitt emulzióra másolja a képet, máskor a számítógéppel fokozza a kép élességét a szem felbontóképességén túl. Számára nem a kép eladása, a gazdasági aktus okozza az örömet elsősorban, hanem az a tudat, hogy valakinek a lakásában ott lóg a képe a falon, és büszke lehet arra: művészetével - „azzal a kis szépséggel, amit ő emelt föl a földről” - mások magánéletének a részévé vált. „Azt szeretném, ha a képeim olyan hangulatot sugároznának, mint egy gyertya fénye, vagy egy kandalló melege” - mondja eltűnődve.

- Egy művészember számára nem megalázó az üzletelés?

- Kaptam a művésztársaimtól nehéz szívvel viselt kritikát, hiszen manapság könnyen teszünk szemrehányást egymásnak olyasmiért, ami elveinkkel ütközőnek tűnik. Van, akinek a művészet nem üzlet, van, akinek az. A művészetkedvelők nagy hozzáértéssel és szeretettel veszik-adják a műtárgyakat. Csak az vesz ilyesmit, aki szeret szellemi értékekkel együtt élni. A művész pedig az emberek ilyesfajta igényéből él.

Ez tehát nem az a megszokott biznissz, hanem inkább a kihívások keresése. Mindent szeret vállalni, ami egy fotóművésznek jó érzést adhat, még az is igazi örömet jelent számára, ha bevisz valaki néhány, padlásról előkerült, a múlt század elejéről származó, üveglemezre rögzített fotót, s újjávarázsolva adhatja vissza a boldog tulajdonosnak. Újabb száz évre sikerült megmenteni valami szerény szépséget.

Zétényi Zoltán (FotoVideo 2002. június)